

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-24>

**THE MAIN CONSTANTS OF THE IDEOLOGY
OF SOCIAL JUSTICE ON THE BASIS OF LEGAL REGULATION
OF THE ECONOMY**

**ОСНОВНІ КОНСТАНТИ ІДЕОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ
СПРАВЕДЛИВОСТІ НА ЗАСАДАХ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ**

Petrunenko Ia. V.

*D.Sc. (Law), Full Professor,
State Organization «V. Mamutov
Institute of Economic
and Legal Research
of the National Academy of Sciences
of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

Петруненко Я. В.

*доктор юридичних наук, професор,
Державна установа «Інститут
економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної
академії наук України»
м. Київ, Україна*

Поточний контекст економічної глобалізації, зростаюча мілітаризація суспільства, збройні конфлікти, скорочення системи соціального забезпечення та посилення соціально-економічної нерівності між країнами підкреслюють важливість теоретичного переосмислення ідеології соціальної справедливості та прав людини.

У широкому розумінні соціальна справедливість розглядається як стан, в якому всі члени суспільства мають однакові базові права, захист, обов'язки та можливості. При цьому, основною цінністю соціальної справедливості є боротьба з дискримінацією та інституційними нерівностями.

Також додатково зауважимо, що утвердження в суспільстві ідеології соціальної справедливості означає формування на рівні колективного мислення та свідомості кожного окремого члена суспільства такого підходу до розподілу суспільних благ, який ґрунтується на пропорційному, такому, що відповідає персональній участі кожного члена суспільства в створенні відповідного блага, за умови забезпечення рівних можливостей та доступності до процесу такого створення [1, с. 75].

У контексті означеного підкреслимо, що економічна справедливість є вужчим концептом, що відноситься до рівня життя, який, в ідеалі, повинен бути рівноправним. Усі особи мають мати можливість для професійної реалізації та отримання доходу, що забезпечував би їх

адекватне харчування, житло та достатній рівень життя, сприяв збереженню їх здоров'я.

Тоді, як соціальна та економічна справедливість є загальними поняттями, що стосуються суспільства в цілому, права людини – термін, який відноситься до конкретних універсальних стандартів, що стосуються свободи та добробуту, особистих і колективних прав.

Прийнято вважати, що сам термін «соціальна справедливість» бере свій початок з християнської теології, причому вперше відоме його використання відбулося у «Теоретичному трактаті природного права» Луїджі Тапареллі на початку 1840-их років. Тапареллі був італійським священником-єзуїтом, який писав у час епохи Рісорджіменто, італійського націоналістичного руху XIX ст. і дебатів навколо об'єднання Італії [2]. Протягом більшої частини своєї історії соціальна справедливість була релігійною концепцією. Із соціальним впливом промислової революції цей термін зазнав розширення. Пізніші теоретики зосереджувалися на соціальній справедливості як моральному обов'язку людей у суспільстві працювати на загальне благо.

Основним елементом справедливості є рішуче значення, особливо в контексті доступу до соціальних ресурсів, які часом називають «соціальними благами». Хоча це може здаватися абстрактним, розподіл соціальних благ має значний вплив. Важливо, що «соціальні детермінанти» результатів вважаються ключовими для визначення того, чи є система справедливою чи ні.

У сфері охорони здоров'я, наприклад, місце народження може вплинути на те, які можливості отримати медичну допомогу має людина, а отже, і на тривалість її життя. Щоб пояснити це, прихильники соціальної справедливості в охороні здоров'я можуть акцентувати увагу на збільшенні ймовірності того, що люди залишатимуться здоровими, незважаючи на обмежені ресурси, з якими вони можуть стикатися через історичні або економічні причини.

Для досягнення цих цілей у міжнародній практиці встановлено набір базових принципів для справедливого суспільства [3]. Ці принципи включають:

(1) доступ. Рівний доступ до соціальних благ є одним із фундаментальних принципів соціальної справедливості. Це означає, що ресурси суспільства мають бути однаково доступними для всіх. Наприклад, більшість прихильників теорії соціальної справедливості вважають, що люди повинні мати рівний доступ до освіти, охорони здоров'я та можливості працевлаштування. Державні службовці можуть підтримувати цей принцип, забезпечуючи кожному доступ до таких ресурсів.

(2) власний капітал. Справедливість – це принцип, згідно з яким люди повинні мати однакові можливості для досягнення успіху, незважаючи на будь-яку минулу несправедливість чи системну дискримінацію, і може означати, що ресурси розподіляються таким чином, щоб відповідати конкретним потребам незаможних громад або людей.

(3) різноманітність. Різноманітність – це принцип, згідно з яким урядові і бізнес-лідери мають широко репрезентувати громади, які вони представляють. Це означає, що на керівних посадах мають бути не тільки жінки та особи інших рас, віросповідань тощо, але й представники меншин повинні бути однаково представлені в державних установах. На політичному рівні цей принцип може передбачати заборону на будь-яку дискримінацію.

(4) участь. Принцип, за яким кожен у громаді повинен мати право голосу при ухваленні важливих рішень. Зокрема, у багатьох суспільствах державна політика встановлюється невеликою групою впливових людей без консультацій з громадами, які вони представляють, і це може призвести до ненавмисного виключення значної частини спільноти. Розробники державної політики мають можливість усунути цей недолік, консультуючись із представниками меншин і враховуючи їх потреби.

(5) права людини. Самий останній принцип соціальної справедливості, і, можливо, чи не найбільш фундаментальний, це права людини. Крім політичних прав, таких як свобода совісті, вона також вимагає свободи від насильства з боку поліції, інших правоохоронних та контролюючих органів, а також поваги до репродуктивних прав і тілесної автономії. Права людини є основою справедливого суспільства, і їх захист і виконання є важливою місією для всіх громадян та урядових структур.

Наведені принципи соціальної справедливості є основоположними для створення більш рівноправного та інклюзивного суспільства. Розуміння та виконання цих принципів є важливим завданням для держави, громадських організацій та громадянського суспільства. Забезпечення справедливості у всіх сферах життя є важливим елементом будь-якої демократичної та прогресивної системи. Деякі із визначених принципів для України є досить новаторськими. Проте, євроінтеграційні процеси змушують зважати на них, а також, хоча б в загальних рисах, імплементувати їх в національну правову систему.

Розглянемо основні зони фокусування згаданих принципів з урахуванням сучасних глобальних тенденцій.

Хоча соціальна справедливість має забезпечити рівність і справедливість для всіх, вона також може фокусуватися на окремих соціальних групах.

Наприклад, расова рівність ще до цього часу є однією з найпоширеніших проблем соціальної справедливості, і багато країн мають історичний досвід дискримінації або пригнічення етнічних чи расових меншин. Члени цих груп можуть перебувати в невідповідному економічному становищі або страждати від нерівного доступу до освіти, медичних послуг чи інших важливих установ [4].

Майже кожна країна страждає від певного роду гендерної нерівності – чи то у формі різниці в оплаті праці, соціальної захищеності, кар'єрних обмежень чи то в інших формах дискримінації за гендерною ознакою. Крім того, жінки частіше потерпають від насильства та сексуальних зазіхань, стикаються з загрозами репродуктивних прав. Гендерна рівність також впливає й на інші права, такі як расова рівність. Багато прихильників соціальної справедливості вважають це ключовим аспектом соціальної реформи. Ці питання є предметом особливої уваги на рівні глобальних міжнародних інституцій, зокрема ООН.

Хоча усі згадані зони пов'язані з розподілом соціальних благ і привілеїв у суспільстві, рівність і справедливість набувають дещо іншого значення в нормативних вимогах про соціальну справедливість. Рівність у цьому контексті означає, що людям надається однаковий доступ до можливостей, незалежно від історичних чи інших форм несправедливості, які можуть змінити те, наскільки хтось може отримати доступ до цих можливостей. Справедливість, навпаки, намагається пояснити незбалансовану соціальну систему, надаючи ресурси для досягнення рівних результатів.

Прихильники соціальної справедливості стверджують, що справедливість є важливою частиною забезпечення справедливого суспільства. До прикладу, Пола Брейвман (Paula Braveman), дослідниця з Каліфорнійського університету в Сан-Франциско, прокоментувала, що «соціальна справедливість» та соціальна справедливість у сфері охорони здоров'я є взаємозамінними. Мета соціальної справедливості в охороні здоров'я, як вона має на увазі, «полягає в тому, що нікому не буде відмовлено у можливості бути здоровим через приналежність до групи, яка історично була економічно чи соціально неблагополучною» [5].

Отже, соціальна справедливість – це переконання в тому, що соціальні переваги та привілеї в суспільстві мають бути розподілені справедливо. Прихильники цієї ідеї аргументують, що соціальна справедливість є важливою, бо вона захищає людей від страждань, які виникають внаслідок несправедливих умов, а також тому, що вона повинна забезпечити доступ всім до необхідних ресурсів для гідного життя.

Підсумовуючи викладене, в якості узагальнюючого висновку зауважимо, що основні константи ідеології соціальної справедливості – це політичні, економічні, правові та філософські підходи, спрямовані на більш справедливий розподіл ресурсів та можливостей для людей. Шляхом усунення історичної несправедливості та зосередження ресурсів на потребах найбільш незахищених груп, прихильники концепції соціальної справедливості мають надію створити більш справедливе та рівноправне суспільство.

Література:

1. Петруненко Я. В. Утвердження ідеології соціальної справедливості в суспільстві засобами економічного регулювання. *Київський часопис права*. 2023. № 2. С. 70–77. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.10>
2. Thomas Patrick Burke. The Origins of Social Justice: Taparelli d’Azeglio. *Intercollegiate Review*. Oct. 8, 2014. URL: <https://isi.org/intercollegiate-review/the-origins-of-social-justice-taparelli-dazeglio>
3. The Five Principles of Social Justice. Kent Online Degrees Blog. July 30, 2020. URL: <https://onlinedegrees.kent.edu/political-science/master-of-public-administration/community/five-principles-of-social-justice>
4. K. Putnam-Walkerly & E. Russell. What the Heck Does “Equity” Mean? *Stanford Social Innovation Review*. 2016. DOI: <https://doi.org/10.48558/YFPD-DE31>
5. Paula Braveman. What Are Health Disparities and Health Equity? We Need to Be Clear. *Public Health Reports*. 2014. Vol. 129 (Supp. 2). P. 5–8. DOI: <https://doi.org/10.1177/00333549141291S203>